

ANDRZEJ PIOTR WIATRAK

Uniwersytet Warszawski, Wydział Zarządzania

ZAGADNIENIA DORADZTWA ROLNICZEGO JAKO NARZĘDZIE UPOWSZECHNIANIA WIEDZY O ROLNICTWIE I WSI

Kwartalnik „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego” ma już 25 lat, a więc wkroczył w wiek dorosły, mając spory bagaż doświadczeń dotyczących upowszechniania wiedzy w środowisku wiejskim, jak również uwarunkowań pracy doradczej – wynikających z polityki społeczno-gospodarczej i środowiskowej, transformacji gospodarczej oraz wejścia Polski

do Unii Europejskiej. Upowszechnianie wiedzy w środowisku wiejskim było głównym celem powołania Kwartalnika, o czym można przeczytać w numerze 1. z 1994 r., że *„Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie wychodząc naprzeciw życzeniom doradców pracujących w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, jak również nauczycieli szkół rolniczych i pracowników naukowych zajmujących się doradztwem i upowszechnianiem wyników badań w praktyce, podjęło się wydawania – co kwartał – biuletynu poświęconego doradztwu i jego metodyce oraz problemom związanym z jego organizacją, funkcjonowaniem, zakresem działania, z codzienną pracą doradczą itp.”* (s. 5).

Czy cel ten został zrealizowany? Wydaje mi się, że tak, ale nie w pełni. Złożyły się na to różne czynniki, sprzyjające realizacji postawionego celu, jak też utrudniające jego realizację. Do czynników sprzyjających można zaliczyć przede wszystkim:

1. Wsparcie ze strony Oddziału Centrum Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, wsparcie finansowe, organizacyjne, wydawniczo-edytorskie itd., ale także merytoryczne;

2. Odpowiedź ze strony nauki, wyrażająca się w przygotowaniu tekstów do publikacji. W ciągu 25 lat autorami artykułów byli pracownicy większości instytutów resortu rolnictwa i rozwoju wsi, a najczęściej Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, Instytutu Ochrony Roślin oraz Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa. Tak samo autorami tekstów byli pracownicy ze wszystkich uczelni rolniczych, ale także z pozostałych uczelni (w tym prywatnych), w których prowadzi się badania w środowisku wiejskim. To dzięki zaangażowaniu Autorów z różnych ośrodków można było kształtować tematykę poszczególnych numerów Kwartalnika, a przede wszystkim uwzględniać sprawy aktualne i istotne, które mogą być przydatne w pracy doradczej.
3. Wielodyscyplinarność Kwartalnika, gdyż tematyka artykułów obejmowała różne zagadnienia doradztwa rolniczego oraz doradztwa dotyczącego obszarów wiejskich i ich rozwoju, w tym doradztwa o charakterze rolniczo-technologicznym, ekonomicznym, organizacyjnym, prawnym itd., ale także zawierającego zagadnienia społeczne i środowiskowe.
4. Tematykę publikacji, która najczęściej była związana z aktualnymi zagadnieniami, dotyczącymi rolnictwa i obszarów wiejskich, wymagającymi upowszechnienia, ale też i ich poznania, przygotowania rozwiązań – np. związanych z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich w kolejnych perspektywach finansowych Unii Europejskiej. Publikacje w Kwartalniku były do nich dostosowane, co oznaczało ich aktualność i związek z praktyką.
5. Zapotrzebowanie na wiedzę z wymienionego zakresu, a zwłaszcza przez doradców pracujących w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego.

Z kolei do czynników utrudniających w pełni realizację celu wydawania Kwartalnika można zaliczyć:

1. Niewielkie zaangażowanie kadry doradczej w przygotowanie publikacji. W początkowych numerach jeden z działów Kwartalnika nazywał się „Z pracy doradczej”, ale wobec braku publikacji z tego zakresu został zamknięty. Również w dziale „Informacje” niewiele jest publikacji przygotowanych przez doradców, upowszechniających ich pracę, opisujących ciekawe rozwiązania i różne rodzaje aktywności, które prowadzą itd.
2. Tak samo aktywność pracowników Centrum Doradztwa Rolniczego w zakresie przygotowania publikacji do Kwartalnika jest niewystarczająca, z wyjątkiem Oddziału w Poznaniu. W poszczególnych oddziałach Centrum Doradztwa Rolniczego prowadzona jest ciekawa i pożyteczna działalność, dlatego też warto byłoby upowszechniać te działania.
3. Nieobecność nauczycieli szkół rolniczych na łamach Kwartalnika, brak informacji o przydatności jego treści w nauczaniu, ale także brak informacji

o nauczaniu przedmiotów zawodowych w szkołach rolniczych. Kolejne reformy w szkolnictwie zawodowym „oddaliły” zawodowe i średnie szkolnictwo rolnicze od resortu rolnictwa i rozwoju wsi, a wraz z tym od Kwartalnika „Zagadnienia Doradztwa Rolniczego”.

4. Zmniejszenie przedmiotów z zakresu doradztwa rolniczego w uczelniach rolniczych, a wraz z tym zapotrzebowania na tego rodzaju wiedzę, ale także ograniczanie badań z tego zakresu, a w następstwie tego także publikacji.
5. Tzw. impaktoza, tj. publikowanie wyników badań tylko w czasopismach, które mają najwyższą wartość wskaźnika Impact Factor – uznawanego w tym podejściu za bezpośrednią miarę jakości nie tylko czasopisma, ale również opublikowanego w nim artykułu oraz autora tekstu. Takie podejście do publikacji ogranicza liczbę publikacji w Kwartalniku, który w dużym stopniu jest ukierunkowany na doradców pracujących w środowisku wiejskim. W związku z tym warto byłoby pomyśleć także o punktach związanych z upowszechnianiem wiedzy i przekazywaniem jej do praktyki.

Przedstawione uwarunkowania mają wpływ na zakres treści Kwartalnika i jakość publikowanych materiałów. W związku z tym ważne jest, aby wzmocnić czynniki pozytywne, a ograniczyć – czynniki o charakterze negatywnym. W tym celu konieczna jest współpraca różnych grup – interesariuszy Kwartalnika, aby wspólnie doskonalili treść poszczególnych numerów oraz dostosować ją do istniejących potrzeb. Szersze uwzględnienie realizacji działań z zakresu doradztwa rolniczego przyczyniłoby się do wymiany doświadczeń, uwzględnienia ich w pracy doradczej, stosowania nowych rozwiązań itd. Celem programów doradczych jest nie tylko upowszechnienie wiedzy rolniczej, ekonomicznej, środowiskowej itd., ale także stymulowanie postaw etycznych w tym zakresie, w tym przestrzeganie zasad tzw. *dobrej praktyki rolniczej* oraz *odpowiedzialności społecznej*. Taki też cel realizuje Kwartalnik Zagadnienia Doradztwa Rolniczego.

W okresie wydawania Kwartalnika zmieniał się zakres treści kolejnych numerów, co w dużym stopniu wynikało ze zmienności aktualnych spraw rolnictwa i polskiej wsi. Służebna rola doradztwa znajdowała odzwierciedlenie w treści kolejnych numerów Kwartalnika, w którym przedstawiano aktualne problemy rolnictwa i wsi oraz towarzyszące im zagadnienia pracy doradczej. Biorąc pod uwagę zawartość poszczególnych numerów Kwartalnika można wyróżnić następujące okresy, w których szczególną rolę zwrócono – oprócz metodyki doradztwa – na:

1. Lata 1994-1998 – znaczenie informacji rolniczej w rozwijającej się gospodarce rynkowej, uspołecznienie doradztwa, doradztwo dla różnych grup gospodarstw, restrukturyzacja rolnictwa i pozostałych ogniw agrobiznesu, zarządzanie i marketing w rolnictwie i jego otoczeniu, wielofunkcyjne zagospodarowanie obszarów wiejskich oraz oświatę rolniczą i pozarolniczą.

2. Lata 1998-2003 – wspieranie przedsiębiorczości w rolnictwie i pozostałych ogniwach agrobiznesu oraz na obszarach wiejskich, problemy prawne prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, ekologię i rosnące znaczenie ochrony środowiska, problemy akcesji Polski z Unią Europejską i dostosowań agrobiznesu, w tym działań dostosowawczych rolników oraz działań związanych z Programami: PHARE, SAPARD i ISPA.
3. Lata 2004-2010 – rolnictwo i obszary wiejskie w UE, fundusze strukturalne oraz możliwości i sposoby ich zagospodarowania, przemiany w strukturze gospodarstw rolniczych, grupy producentów rolnych, programy rolnośrodowiskowe, rozwój zrównoważony i zintegrowany obszarów wiejskich, kształcenie dla potrzeb rolnictwa i wsi oraz instytucje dla potrzeb rolnictwa i wsi.
4. Lata 2011 – 2019 – podobna problematyka jak w poprzednim okresie, ale także: przemiany w strukturze produkcji rolniczej, dochodowość i opłacalność produkcji rolniczej, ochrona środowiska i programy rolnośrodowiskowe, ochrona roślin i agrotechnika, wdrażanie innowacji i partnerstwo innowacyjne, odnowa wsi i zintegrowany rozwój obszarów wiejskich.

Przez 25 lat zmieniło się rolnictwo i wieś, a wraz z tym potrzeby doradcze, które nie zawsze w pełni są dostrzegane, a czasami także zastępowane pracą biurokratyczną. Uwzględnić bowiem należy, że realizacja programów i projektów Unii Europejskiej nie wpływa pozytywnie na pracę doradczą, a sprzyja biurokratyzmowi. Doradcy zatrudnieni w ODR często podejmują się wypełniania różnego rodzaju czynności o charakterze biurokratycznym, kosztem pracy doradczej. Nie sprzyja to pracy doradczej, ani jej efektywności, ale może też prowadzić do dalszego jej ograniczenia. O tych zagadnieniach była mowa w wielu artykułach, w których wskazywano, że doradca jeśli ma być wiarygodny, to nie może być „kontrolerem” wykonania określonych działań przez rolników i mieszkańców wsi. System doradztwa rolniczego ma bowiem za zadanie ich wspomaganie w ocenie istniejącej sytuacji, pomaganie w wyciąganiu wniosków dotyczących dalszych działań oraz udzielanie pomocy w podejmowaniu decyzji dotyczących działań przystosowawczych i/lub rozwojowych, powstających i wynikających z aktualnej sytuacji gospodarstwa rolniczego oraz z prowadzonej działalności dodatkowej (np. działalności agroturystycznej). Podstawowym celem doradztwa jest bowiem pomaganie ludziom, aby pomagali sobie sami poprzez podejmowanie trafnych decyzji dostosowanych do istniejących warunków.

Aktualna, ale też i przewidywana, sytuacja gospodarowania w rolnictwie i na obszarach wiejskich wyznacza cele i zakres doradztwa, kierunki pracy doradczej, zadania dla doradców itp., ale podstawowym zadaniem doradztwa rolniczego pozostaje pomoc producentom rolnym. Odbywa się to poprzez działalność edu-

kacyjną, dostarczanie informacji rynkowych, dostarczanie informacji o innowacjach technicznych i technologicznych możliwych do zastosowania w gospodarstwie, usprawnieniach organizacyjnych, sytuacji ekonomicznej w otoczeniu rolnictwa, o zmianach w polityce rolnej, wiejskiej, strukturalnej itp. Takiej też wiedzy dostarczają artykuły publikowane w Kwartalniku. Czasopismo to – zgodnie z jego założeniem, wyrażonym w numerze 1 – jest przeznaczone dla szerokiego grona Czytelników, poczynając od doradców pracujących w Ośrodkach Doradztwa Rolniczego, poprzez nauczycieli szkół rolniczych, pracowników naukowych zajmujących się upowszechnianiem wyników badań w praktyce i dla pracowników instytucji rolniczych, a kończąc na mieszkańcach wsi, w tym zwłaszcza rolnikach.

Zespół Redakcyjny Kwartalnika dziękuje za dotychczasową współpracę Autorom i Czytelnikom oraz liczy na dalszą, uwzględniającą różnorodne sprawy rolnictwa, agrobiznesu i wsi. Jednocześnie prosimy o przesyłanie wypowiedzi dotyczących przyszłej tematyki Kwartalnika i jego treści, jak też zachęcamy do przygotowywania artykułów i informacji o pracy doradczej. Zwracamy się do szerokiego grona Czytelników, Autorów i Sympatyków, ale przede wszystkim chcielibyśmy zachęcić Doradców, aby szerzej dzielili się problemami swojej pracy (sukcesami i trudnościami), co pozwoli w rezultacie doskonalić metody pracy doradczej.

*Andrzej Piotr Wiatrak – Redaktor Naczelny
„Zagadnień Doradztwa Rolniczego”*